

УДК: 330

Л. В. Гоцуляк,
аспірант, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА РОЗВИНЕНИХ КРАЇН В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

L. V. Gotsuliak,
Graduate student of Vadym Hetman Kyiv National Economic University, Kyiv

THE INVESTMENT POLICY OF DEVELOPED COUNTRIES IN TERMS OF THE FORMATION OF AN INNOVATIVE ECONOMY

У статті розглянуто механізм регулювання інвестиційної політики розвинених країн. Визначено умови для залучення внутрішніх і зовнішніх інвестиційних джерел. На основі досвіду таких країн, як США, Великобританія, Німеччина, Франція та Японія виявлені відмінні риси та особливості моделей інвестиційної політики цих країн на шляху до становлення інноваційної економіки, визначено відмінності у формах регулювання інвестиційного механізму. На основі порівняльного аналізу обґрунтовано, що велика вірогідність того фактора, що країни, що розвиваються (зокрема Україна) будуть програвати істотно за основними критеріями економічного зростання, які характеризують ефективність інвестування національної економіки. Показано, що саме в ресурсодефіцитній економіці з ознаками нестійкого інвестиційного-інноваційного клімату особливо важлива стимулююча інвестиційна політика держави.

The article reviews the mechanism of regulation of investment policies of developed countries. Based on the experience of countries such as USA, UK, Germany, France and Japan distinctive features and peculiarities of model investment policy of these countries on the path to becoming of an innovative economy were revealed, differences in the forms of regulation of the investment mechanism were defined. The conditions for attracting domestic and foreign investment sources. Based on the comparison analysis is proved that a large factor in the likelihood that developing countries (including Ukraine) will play the main criteria for significant economic growth characterizing the investment efficiency of the national economy. It is shown that in resource- scarce economy with signs of unstable investment climate and innovation stimulating investment policy is particularly important.

Ключові слова: інноваційна економіка, інвестиційна модель, інвестиційна політика, інвестиційний механізм, економічна стабільність, інвестиційна криза.

Keywords: innovation economy, investment model, investment policy, investment mechanism, economic stability, investment crisis.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Протягом багатьох років Україна накопичувала досвід інвестиційної діяльності, що супроводжувалося здійсненням активної політики по залученню іноземного капіталу в країну, міняла стратегію і тактику управління інвестиційними процесами. Але й донині, на наш погляд, в країні так і не вироблені дієві інвестиційні державні регулятори. Це є очевидним, адже при всьому при тому, що країна багата різними ресурсами, настільки необхідними сьогодні для зарубіжних країн, в ній до цих пір не розроблені ефективні стимулюючі важелі для встановлення та зміцнення міжнародного співробітництва, також існують безліч проблем в інвестиційному законодавстві і в цілому не налагоджена система експортно-імпорتنних операцій.

Однак, хоча правозастосовна інвестиційна практика в Україні ще не склалася належним чином, сучасна модель вітчизняної економіки передбачає постійну взаємодію вітчизняних господарюючих суб'єктів з інвесторами насамперед із високорозвинених зарубіжних країн.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вітчизняні та зарубіжні вчені достатньо багато уваги приділяють вивченню та аналізу інноваційно-інвестиційної політики України як фактора забезпечення економічної стабільності. Серед них Дж. Копперн, В. Горт, В.М. Гець, О.А. Колодізев, Я.А. Солтис, Г.В. Марков, Ф. П. Ткачик і інші.

Але незважаючи на попередні дослідження, питання стану та розвитку інноваційно-інвестиційної політики України залишається відкритим для нових дискусій. Адже, до цього часу в країні не існує стійкої законодавчої бази, яка б забезпечила сприятливий інвестиційний клімат і розвиток наукового потенціалу держави.

Метою статті є дослідження моделей інвестиційної політики на основі досвіду таких розвинених країн, як США, Великобританія, Німеччина, Франція та Японія.

Виклад основного матеріалу. Співвідношення і взаємозв'язок інновацій та інвестицій взагалі має важливе значення для вивчення особливо у міжнародному ключі. Адже саме інвестиція є безпосереднім носієм інновації, отже, реалізація інноваційної політики в несприятливому інвестиційному кліматі практично неможлива. Саме в ресурсодефіцитній економіці з ознаками несприятливого інвестиційного клімату особливо важливою є виважена стимулююча політика держави в інноваційній сфері. Без приватних інвестицій побудувати інноваційну економіку в будь-якій країні світу досить складно.

Сучасна інвестиційна криза в Україні характеризується стійкою тенденцією зниження ефективності інвестицій в реальний сектор. Основні форми прояву інвестиційної кризи наступні [7, с. 270]:

- випереджальні темпи зниження інвестиційної активності у порівнянні із темпами зниження ВВП;
- негативні тенденції інвестиційної активності в реальному секторі економіки призвела до суттєвого фізичного і морального зносу основних засобів;
- суттєва нерівномірність інвестиційної активності по галузям господарства: більш високі показники інвестиційної активності спостерігаються в сировинних галузях і галузях природних монополій на тлі вкрай недостатнього інвестування високотехнологічних наукомістких галузей;
- поглиблення диспропорцій у рівні соціально-економічного розвитку регіонів через вкрай нерівномірний розподіл регіональної інвестиційної активності (особливо помітно для депресивних регіонів);
- надмірно висока питома вага власних коштів у структурі джерел фінансування інвестицій;
- незадовільна структура та розміри використання заощаджень, в якому велика питома вага короткострокових фінансових операцій і тезаврацій, що призводить до зменшення інвестиційного потенціалу реального сектора економіки.

Найбільш цікавим та доцільними для розгляду в питаннях здійснення інвестиційної політики представляється досвід США, Великобританії, Німеччини, Франції та Японії. Це п'ять країн, економічні стратегії розвитку яких, могли б у майбутньому послужити наочним прикладом для вітчизняної економіки (табл. 1) [3, с. 39].

Таблиця 1.
Моделі інвестиційної політики розвинених країн

Країна	Характерні риси моделі
США	Модель інвестиційної політики більшою мірою орієнтована на реалізацію принципів економічної свободи та економічного лібералізму, ніж на серйозне пряме втручання в економічний процес
Великобританія	Модель спрямована, в першу чергу, на захист прав власників капіталу і на забезпечення найбільш безперешкодного та швидкого накоплення капіталу в інтересах власників капіталу
Німеччина	Модель інвестиційної політики характеризується творчою спрямованістю по відношенню до внутрішніх фінансових інститутів, жорстке прогресивне оподаткування
Франція	Модель має особливістю чітке розмежування між прямими та іншими іноземними капіталовкладеннями, застосовується більш пільгове регулювання у відносинах останніх
Японія	Модель інвестиційної політики робить акцент на державному фінансуванні проектів, будується на активному партнерстві між державою і приватними інвесторами

США - країна з досить розвинутою економікою і потужною законодавчою системою. Інвестиційний клімат США є досить яскравим та привабливим. Сьогодні ця країна знаходиться на першому місці за обсягами залучення іноземного капіталу в економіку своєї країни. Це пояснюється тим, що Уряд США добре усвідомлюючи важливість іноземних інвестицій для окремих штатів своєї країни в цілях розвитку економіки всього господарства, поклав на регіональні органи влади не менше обов'язків в частині стимулювання надходження інвестицій в країну, ніж на державну владу в цілому. Функціонування іноземного капіталу в економіці США здатне надавати помітний вплив не тільки на промисловість, торгівлю і інфляційні процеси, а й національну безпеку держави в цілому. Штатам і місцевим органам влади надана виняткова самостійність не тільки за економічний розвиток «своєї» території, а й у підтримці власного бізнесу, а також експорту товарів і послуг; залучення іноземного підприємницького капіталу і відповідно контролю за іноземним інвестором; заохочення зростання власного господарства і проведення стимулюючих акцій в області фінансової політики та ін.

Тож, незважаючи на те, що ці чинники сьогодні сприяють лише наростанню конкуренції між штатами США, саме відкритість її ринків, на наш погляд, і дало величезний імпульс у розвитку американського законодавства в галузі інвестицій. Зважаючи на це, на сьогоднішній день можна виділити ряд характерних рис притаманних для економіки США в сфері здійснення інвестиційної політики країни:

- забезпечення високого рівня припливу інвестицій в економіку країни за допомогою регіональної та державної політики;
- стимулювання експорту та імпорту капіталу в рівній мірі, в зв'язку з чим, країна придбала статус «нетто-імпортера»;
- високий ступінь контролю за іноземними інвестиціями з метою недопущення можливих зловживань (корупція, порушення кредитно-фінансових угод та інших законодавчих норм);

- відкритість ринку для інших учасників;
- розвинена система податкового та інвестиційного законодавства;
- дворівнева система правового регулювання інвестиційної діяльності та ін.

Таким чином, американська модель інвестиційної політики більшою мірою орієнтована на реалізацію принципів економічної свободи та економічного лібералізму, ніж на серйозне пряме втручання в економічний процес, яке традиційно розглядається як їх неприпустиме обмеження. Ключова роль в державній інвестиційній політиці відводиться податковим інструментам. А в цілому, прагнення американського уряду залучити до міжнародної економічної сфери якомога більш широкого кола учасників, максимально розширити експортний потенціал країни і стало відображенням основного змісту діяльності зовнішньоекономічних інститутів, як на федеральному, так і місцевому рівнях в США. Узгодженість і загальна спрямованість дій цих інститутів стали головною складовою успіху цієї країни на світовому ринку сьогодні.

Англійська інвестиційна модель спрямована, в першу чергу, на захист прав власників капіталу і на забезпечення найбільш безперешкодного та швидкого накоплення капіталу в інтересах власників капіталу і, в кінцевому рахунку, на розвиток виробництва і зростання споживання.

В якості характерних рис англійської інвестиційної моделі можна виділити наступні відмінності:

- відсутність єдиного закону, регулюючого інвестиційну діяльність у Великобританії;
- регулювання діяльності професіоналів фондового ринку максимально відокремлене від держави;
- суворі відповідальність за ефективність їх реалізації і витрачання на всіх рівнях;
- прийняття і реалізація інвестиційних рішень здійснюються на позабюджетній (приватній) основі;
- спрямованість системи регулювання інвестиційної діяльності на захист прав власників капіталу і на забезпечення найбільш безперешкодного доступу;
- жорстка конкуренція між окремими учасниками фінансового ринку і ін.

Дуже важливе значення в регулюванні інвестиційної діяльності Великобританії займають інвестиційні компанії - трасти, правовою основою існування яких є обмежена відповідальність, а основною метою виступає ефективне об'єднання дрібних інвестицій у великі.

У регулюванні інвестиційної діяльності Німеччини, також як і в Великобританії, особливе місце відводиться інвестиційним компаніям, діяльність яких регулюється відповідним законодавством. За німецькими законами інвестиційні компанії є кредитними установами, і на них поширюються всі законодавчі норми, що відносяться до кредитних установ. Зазначена схема організації колективних інвестицій в Німеччині досить схожа на схему функціонування трасту у Великобританії. Основна відмінність між ними - вимога німецького закону в тому, щоб керуюча компанія в обов'язковому порядку була кредитною організацією та підпадала під сферу дії банківського регулювання і контролю. В цілому, характеризуючи німецьку модель інвестиційного процесу, хотілося б відзначити його творчу спрямованість по відношенню до внутрішніх фінансових інститутів. А в якості загальних відмінних рис німецької моделі інвестиційної сфери можна виділити:

- відсутність єдиного закону та органу, що регулює інвестиційну діяльність в Німеччині;
- ускладнені умов проникнення на ринок нових фірм, що зменшує їх число і знижує можливості вибору для інвесторів;
- високий ступінь контролю, що забезпечує Уряду максимальну зручність при здійсненні контрольних функцій;
- жорстке прогресивне оподаткування доходів господарюючих суб'єктів;
- суворі система оподаткування надприбутків і податкових санкцій за недобросовісну цінову конкуренцію;
- низький рівень ризику втратити вкладені в інвестиційний фонд кошти;
- децентралізоване регулювання ринку цінних паперів та ін.

Інвестиційне законодавство Німеччини, як нам здається, поки ще тільки знаходиться на шляху свого розвитку, так як раніше держава йому не приділяла особливої уваги. Але сьогодні в період економічних труднощів в світі, вдосконалення нормативно-правового забезпечення інвестиційної діяльності може допомогти залучити додатковий іноземний капітал в економіку країни і тим самим зіграти позитивну роль в її розвитку.

У Франції, як і в попередніх трьох розглянутих країнах єдиний спеціальний закон, що регулює іноземні інвестиції, теж відсутній. Незважаючи на це, в країні діє система «попереднього повідомлення влади про наміри продовження термінів апробації», який поширюється головним чином на інвесторів з країн, які не є членами Європейського союзу, у разі участі їх в діяльності французької компанії. В законодавстві Франції також існує чітке розмежування між прямими та іншими іноземними капіталовкладеннями, що пояснюється застосуванням більш пільгового регулювання у відносинах останніх. Причиною цьому є те, що незважаючи на значне спрощення процедури регулювання іноземних інвестицій у Франції для більшості операцій, пов'язаних із здійсненням прямих інвестицій на її території, як і раніше потрібно попереднє повідомлення про наміри або попередній дозвіл. В цілому, незважаючи на сувору систему регулювання прямого інвестування у Франції,

загальні процеси капіталовкладень іноземних інвесторів і переказ прибутків із Франції здійснюється без будь-яких обмежень. Таким чином, в якості основних відмінних рис французької моделі регулювання інвестиційних процесів можна виділити наступні:

- відсутність єдиного закону, регулюючого інвестиційну діяльність у Франції;
- низький рівень контролю над іноземними компаніями, діючими на території країни;
- «пропускна система на ринок»;
- система «попереднього повідомлення властей»;
- чітке розмежування між прямими та іншими іноземними капіталовкладеннями і так далі.

В японській моделі інвестиційної політики акцентом є реалізація державної політики фінансування проєктів. Японська модель будується на активному партнерстві між державою і приватними інвесторами. Держава використовує контроль банківської сфери і самостійно мобілізує заощадження населення, надаючи ці кошти на пільгових умовах корпораціям в обмін на співпрацю і неухильне дотримання прийнятих на себе зобов'язань. Інвестиції в інфраструктуру прямо координуються з потребами конкретних приватних фірм. Роль координатора беруть на себе організовані державою консультативні ради. Необхідною умовою реалізації моделі є сильний приватний сектор і сильна держава з ефективним апаратом. Роль урядових інстанцій тут настільки велика, що якщо виникає потреба в посиленні масштабів виробництва, певна галузь в законодавчому порядку переводиться в режим, що дозволяє адміністративну координацію капіталовкладень на певний строк. Режим може бути скасований після закінчення встановленого терміну, отже, носить характер політики капіталоутворюючих інвестицій. Перевагою моделі є можливість мобілізації істотних коштів на ефективні інвестиції.

Основними методами регулювання інвестиційної діяльності в таких країнах, як Великобританія, Франція, Німеччина і Японія виступають [2], [3]:

- регулювання (підтримка або обмеження) загального обсягу капіталовкладень (це головний метод управління інвестиційним процесом, який здійснюється через політику позичкового відсотка, грошову, податкову і амортизаційну політики);
- вибіркоче стимулювання капіталовкладень в певні підприємства, галузі та сфери діяльності через кредитні та податкові пільги, наприклад, за допомогою інвестиційного кредиту;
- пряме адміністративне втручання в інвестиційний процес з метою введення або виведення певних виробничих потужностей шляхом узгодження планів і дій найбільших корпорацій.

У розвинених країнах в якості регулюючого інструменту виступає також державні інвестиційні замовлення, до якого уряди цих країн вдаються в наступних випадках:

- виявляються розбіжності між інтересами компаній, приватного капіталу та загальнодержавними інтересами;
- підприємці і власники капіталу не дуже зацікавлені економічно у вирішенні загальнодержавних проблем;
- уряд або місцеві органи влади самі бачать необхідність у періоди криз і спадів підтримати зайнятість окремих фірм і корпорацій;
- нейтралізації економічних і негативних соціальних наслідків ринкових відносин в інвестиційній сфері;
- формування пріоритетності інвестиційних вкладень з точки зору загальнодержавних або регіональних інтересів;
- ліквідації дефіцитів необхідних матеріалів і готової продукції, що виникають від кон'юнктурних ринкових перекосів;
- запобігання невиконання зовнішньоекономічних державних зобов'язань.

Схожість даних методів у здійсненні інвестиційної політики даних держав пояснюється тим, що вони характерні для більш розвинених країн, де ринкова економіка вже зміцніла і продовжує розвиватися. Проте, є і ряд відмінностей у формах регулювання інвестиційного механізму.

На наш погляд, в умовах переходу до інноваційного типу економічного розвитку Україні необхідна розумна політика стимулювання діяльності інвесторів, забезпечення гарантій інвесторам від інвестиційних ризиків та інші заходи підтримки інвестиційної діяльності, а також наявність необхідної інфраструктури, яка буде сприяти залученню існуючих фінансових засобів в інноваційну сферу. Наприклад, у США Україна могла б запозичити сувору налагоджену систему контролю інвестиційної діяльності; у Японії - розбірливість в потенційних інвесторах, їх можливостях; у Франції - політику зниження ризику вкладених в інвестиційні фонди грошових коштів; у Великобританії - ефективність пільгової політики для інвесторів; у Німеччині - систему попереднього повідомлення влади і так далі. Все це дозволило б нашій державі найуспішніше влитися в систему світового господарства і зайняти своє місце серед експортно-імпортного обороту в світі, розширити можливості реалізації інноваційних проєктів, розширити сфери інноваційної партнерської діяльності [4].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інноваційна модель економічного розвитку є ключовою метою будь-якої держави і найважливішим фактором успіху країни в середньо-і довгостроковому періодах її розвитку.

В розглянутих зарубіжних країнах на проведення інвестиційної політики та її нормативно-правове забезпечення сильний вплив справляють інтеграційні світові процеси. Це є схожою ознакою в регулюванні інвестиційної діяльності в Україні і в зарубіжних країнах. Однак існують і деякі суттєві відмінності, які нашій країні варто було б врахувати на шляху формування ефективної інвестиційної моделі держави. Єдиний політико-економічний курс у сфері розвитку іноземної інвестиційної діяльності, який застосовується в усіх вище розглянутих розвинених зарубіжних країнах, і зовсім повинен стати таким собі «шаблоном» для України з метою формування ефективної інноваційної економіки, зокрема системи інвестиційного законодавства. А значить, у вітчизняному нормативно-правовому забезпеченні повинні бути проведені своєчасні коригування існуючих форм і методів регулювання інноваційно-інвестиційних процесів, адекватних сучасній розвиненій ринковій економіці країни.

Вважаємо, що розвиток інноваційної української економіки являється одним із пріоритетних напрямків державної політики, який обов'язково має реалізовуватися засобами інвестиційної політики з врахуванням досвіду таких країн, як США, Великобританія, Німеччина, Франція та Японія.

Перспективами подальших досліджень є більш глибоке вивчення економічного еволюційного досвіду даних країн щодо здійснення інноваційно-інвестиційної політики та причин та передумов досягнення таких високих результатів.

Література.

1. Дмитриченко Л. И. Инвестиционная деятельность и экономическое развитие государства / Л. И. Дмитриченко, И. А. Брайловский; Донец. нац. ун-т. — Донецк : Сх. вид. д-м, 2011. — 166 с.
2. Кирич А. В. Регулирование иностранных инвестиций в экономически развитых странах : [Учеб. пособие] / Кирич А.В., Бакатин Д.В., Хорошилова А.В. — М. : Изд-во Моск. ун-та, 2001. — 71 с.
3. Мальков Э.Д. Особенности регулирования иностранных инвестиций в отдельных зарубежных странах // Перспектива, 2012. — № 3. — С.39 — 41.
4. Пріоритети інвестиційної політики в контексті модернізації економіки України / А. П. Павлюк, Д. С. Покришка, О. О. Молдован, Д. В. Ляпін [та ін.] ; [за ред. Я. А. Жаліла]. — К. : НІСД, 2013. — 80 с.
5. Иноятова М.Ш. Регулирование деятельности инвестиционных фондов в различных странах // Горный вестник, 2007. — N 31. — С.25—29.
6. Ткачик Ф. П. Інвестиційне співробітництво України з розвиненими країнами світу в напрямі регіонального розвитку // Науковий вісник. — Ірпінь, 2010. — N4 (51). — С. 12—17.
7. Шатило О. А. Фінансово-економічна складова інноваційно-інвестиційної політики розвинених країн світу: досвід для України // Наукові розвідки з державного та муніципального управління. — К., 2011. — Вип. 2.—С. 264—271.

References.

1. Dmytrychenko, L. Y. and Brajlovskij, Y. A. (2011), *Ynvestytsyonnaia deiatel'nost' y ekonomycheskoe razvytye hosudarstva* [Investment and economic development of the state], Skh. vyd. Dim. Donetsk, Ukraine.
2. Kyryn, A. V. Bakatyn, D.V. and Khoroshylova, A.V. (2001), *Rehulyrovanye ynostrannykh ynvestytsyj v ekonomychesky razvytykh stranakh* [Regulation of foreign investment in economically developed countries], Yzd-vo Mosk. un-ta, Moskva, Rossia
3. Mal'kov, E.D. (2012), *Osobennosty rehulyrovaniya ynostrannykh ynvestytsyj v otdel'nykh zarubezhnykh stranakh* [Features of the regulation of foreign investment in some foreign countries], Perspektiva, Kyiv, Ukraine.
4. Pavliuk, A. P. Pokryshka, D. S. Moldovan, O. O. and Liapin, D. V. (2013), *Priorytety yvestytsijnoi polityky v konteksti modernizatsii ekonomiky Ukrainy* [Priorities for investment policy in the context of the modernization of economy of Ukraine], NISD, Ukraine.
5. Ynoiatova, M.Sh. (2007), *Rehulyrovanye deiatel'nosti ynvestytsyonnykh fondov v razlychnykh stranakh* [Regulation of investment funds in various countries], Hornyj vestnyk, Donetsk, Ukraine.
6. Tkachyk, F. P. (2010), *Ynvestytsijne spivrobitnytstvo Ukrainy z rozvynenyimi krainamy svitu v napriami rehional'noho rozvytku* [Investment Ukraine cooperation with

developed countries towards regional development], Naukovyj visnyk, Irpin'.

7. Shatylo, O. A. (2011) *Finansovo-ekonomichna skladova innovatsijno-investytsijnoi polityky rozvynenykh krain svitu: dosvid dlia Ukrainy* [Financial and economic component of innovation and investment policy of the developed countries of the world experience for Ukraine], Naukovi rozvidky z derzhavnoho ta munitsypal'noho upravlinnia, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"